

РЪКОВОДСТВО ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ПРИОРИТЕТНИ ГОРСКИ МЕСТООБИТАНИЯ ОТ НАЦИОНАЛНАТА ЕКОЛОГИЧНА МРЕЖА НАТУРА 2000

инж. ДОБРОМИРА ДИМОВА

Автор: инж. Добромира Димова

Рецензенти: г-р Мариус Димитров, г-р Станислав Лазаров

Редакция: инж. Свилена Божинова, инж. Теодор Тодоров

Снимки: Добромира Димова, Мариус Димитров,
Росен Цонев, Свилена Божинова

За контакти и повече информация:

Горска семеконтролна станция София

тел./факс: 02/973 11 80; 02/978 75 55

Уебсайт на проекта: <http://forestgenefund.eu>

ВЪВЕДЕНИЕ

С приемането на България в Европейския съюз, страната ни трябваше да отговори на международните договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие. Това включваше и изграждането на национална екологична мрежа, като част от европейската мрежа Натура 2000. Натура 2000 е общоевропейска мрежа, съставена от защитени зони, целяща да осигури дългосрочното оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа. Защитените зони се определиха в съответствие с две основни европейски директиви - Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (наричана накратко Директива за местообитанията) и Директива 2009/147/ЕО за опазването на дивите птици (наричана накратко Директива за птиците). Процесът на транспониране на двете европейски директиви в националното ни законодателство започна през 2002 година чрез приемане на Закона за биологичното разнообразие (ЗБР). В Приложение 1 на ЗБР са включени типовете природни местообитания за опазване, съгласно Директива 92/43/ЕИО за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна. В Приложение 1 са включени общо 90 типа природни местообитания, от които 27 типа са горски природни местообитания. От горските природни местообитания, 10 типа са обявени като приоритетни за опазване (застрашени от изчезване типове природни местообитания) на национално и европейско ниво.

В изпълнение на европейските директиви, като най-важен елемент на управление на местообитанията се явява, подобряването или поддържането на природозащитното им състояние. За да отговорим на поетите ангажменти, местообитанията следва да са в "благоприятно природозащитно състояние", което се постига като се покрият следните критерии:

- площта на естествено разпространение на местообитанието е постоянна или се разширява;
- структурата и специфичните функции на местообитанието осигуряват дългосрочното му съществуване;
- състоянието на характерните за местообитанието видове е благоприятно.

През годините в посока на покриването на тези критерии се разработиха редица ключови документи, чието изпълнение до голяма степен следва да гарантира благоприятното състояние на природните местообитания в страната. По-важни документи, които са пряко свързани с опазването и управлението на горските природни местообитания са:

- Ръководство за планиране на дейности в земи и гори от горския фонд в НАТУРА 2000 защитени зони, издадено през 2007 г. от Асоциацията на парковете в България.
- Ръководство за определяне на местообитанията от европейска значимост в България, издадено през 2009 г. от Световен фонд за дивата природа, Дунавско-Карпатска програма и федерация "ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ".
- Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България, издадено през 2009 г. от Българска фондация Биоразнообразие.
- Режими за устойчиво управление на горите в Натура 2000, издадено през 2011 г. от Изпълнителна агенция по горите.
- Методическо ръководство за възстановяване на приоритетни горски местообитания, засегнати от природни нарушения, в зони на НАТУРА 2000, издадено от Инициативна група Витоша през 2011 г.
- Червена книга на България том. 3 Местообитания, издадено през 2011 г. от БАН.
- Анализ на заплахите и оценка на риска за приоритетни горски местообитания от мрежата Натура 2000 в България, изготвен през 2012 г. в рамките на Проект „Съхраняване на генетичния фонд и възстановяване на приоритетни горски местообитания в НАТУРА 2000 зони“ (Life10/NAT/BG/000146).
- Инвентаризация и управление на мъртвата дървесина в горски екосистеми, издадено през 2012 г.
- Изграждане на капацитет за устойчиво управление на горите в зоните от Натура 2000, издадено от Зелени Балкани през 2013 г.

За постигане на целите на устойчиво управление на горските местообитания от Приложение 1 на ЗБР, се прилагат редица мерки и се реализират редица проекти от страна на работодателите в сферата на горското стопанство. Част от тези мерки са свързани с разработването на нова нормативна уредба при инвентаризирането и управлението на горите и горските територии, попадащи в защитени зони от Натура 2000, прилагането на горската сертификация, като инструмент за устойчиво управление на горите, запазването на важни компоненти на гората като биотопни дървета, мъртва дървесина и редица други дейности.

Голяма част от дейностите, целящи постигане на устойчиво управление на горските местообитания се изпълняват по редица проекти. Такъв е и проекта „Съхраняване на генетич-

ния фонд и възстановяване на приоритетни горски хабитати в НАТУРА 2000 зони" (Life10/NAT/BG/000146), финансиран от Програма LIFE+ на ЕК. Проектът се изпълнява в партньорство между Горска семеконтролна станция – София, Инициативна група „Витоша“ и Изпълнителна агенция по горите към МЗХ.

Проектът има за задача подобряване на природозащитното състояние на приоритетни горски местообитания в няколко пилотни територии и създаване на основи за опазване генетичния фонд на приоритетни видове и местообитания от мрежата НАТУРА 2000 в цялата страна.

Проектните дейности са обвързани с териториалния обхват на Горска семеконтролна станция София, който включва териториите на осем Регионални дирекции по горите: Благоевград, Кюстендил, София, Берковица, Ловеч, Шумен и Русе. Повече информация за проекта, изпълнените дейности и постигнатите резултати може да бъде намерена на адрес: www.forestgenefund.eu.

Като целеви местообитания в рамките на проекта са определени седем типа приоритетни горски местообитания. За гва от тях 91Н0* Панонски гори с космат дъб (*Quercus pubescens*) и 91Е0* Алувиални (заливни) гори с черна елша (*Alnus glutinosa*), бяла върба (*Salix alba*), планински ясен (*Fraxinus excelsior*) и черна топола (*Populus nigra*) са извършени редица дейности, свързани с тяхното възстановяване на територията на две защитени зони - ЗЗ „Драгоман“ (BG0000322) и ЗЗ „Плана“ (BG0001307). Техният избор е направен въз основа на проучване и картиране на увредени от природни бедствия (пожари, каламитети, ветровали) горски хабитати от НАТУРА 2000 на територията на Регионална дирекция по горите (РДГ) София, както и на Анализ и оценка на риска от бъдещи увреждания, свързани с природни бедствия и ефектите от промяната в климата (засушаване, горски пожари, каламитети, ветровали, наводнения и др.).

За целевите седем типа горски природни местообитания е направена кратка характеристика, представени са препоръчителни мерки за тяхното управление и възстановяване, които биха допринесли за подобряване на благоприятно им природозащитно състояние. Представените мерки целят запазване и увеличаване на площта на целевите местообитания, запазване или подобряване на характерния дървесен видо-състав, подобряване на структурата и състоянието на местообитанията по отношения на основни характеристики като възраст, склоненост, участие на биотопни дървета и мъртва дървесина, запазване на типичните видове. Така представените характеристики и мерки представляват обобщен израз на редица нормативни документи, ръководства, пилотни дейности и добри практики, реализирани до момента в страната в процеса на утвърждаване на националната екологична мрежа.

9530* (Суб-) средиземноморски боро­ви
гори с ендемични подвидове черен бор

* (Sub-) Mediterranean pine forests with
endemic black pines

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА МЕСТООБИТАНИЕТО

От ендемичните подвидове на черния бор на територията на България, се среща подвидът паласов черен бор (*Pinus nigra* subsp. *pallasiana*). Образуваните от паласовия черен бор в България съобщества се отнасят към субсредиземноморската растителност. В миналото горите от черен бор са били широко разпространени, но вследствие на човешката дейност и различни природни фактори (например инвазията на бука) сега разпространението им е значително ограничено. Срещат се от Славянка и Източните Родопи до Предбалкана. Най-широко са представени в Родопите, Влахина планина и Пирин, а сравнително по-ограничено се срещат в Славянка, Рила, Осогово, ниските планини в Западна България, Стара планина и Предбалкана.

Черният бор е сухоустойчив вид с пионерен характер, срещащ се предимно на варовик, по-рядко на силикат и в широк диапазон на надморска височина. Значителна част от черноборовите гори в България са разпространени между (600) 800 и 1300-1500 m надм. вис. Преобладаващите изложения, на които се срещат съществата на черния бор са с южна или източна компонента. Терените, които заемат най-често са със силно пресечен релеф и много стръмни склонове. Единични дървета от черен бор се срещат и на отвесни голи скали. Горите на паласовия черен бор се срещат върху ерозирани, слабо развити и с малка мощност хумусно-карбонатни почви от типа рендзини, а върху силикатна основа и върху канелени или кафяви горски почви. Черният бор образува както монодоминантни (преобладаващата част от горите), така и смесени съобщества с други иглолистни или широколистни дървесни видове.

Основните параметри, които определят благоприятното природозащитно състояние на местообитанието са свързани с определяне на основни лесовъдски показатели като: Състав на първия дървесен етаж (участие над или равно на 3 за черен бор), Средно претеглена склопеност/пълнота (над 4) на първия дървесен етаж, Средно претеглена средна възраст на първия дървесен етаж (над 80 години). Важни показатели са количеството мъртва дървесина (не по-малко от 8 % от запаса на насаждението като поне 10 броя дървета на хектар са стоящи) и Горите във фаза на старост (не по-малко от 10% от площта на местообитанието), които са от съществено значение за осигуряване на жизнена среда на редица други видове в черноборовите гори.

Този тип природно местообитание е включено и в Червена книга на Р. България том. 3, с категория "уязвимо местообитание" (Бисерков и гр. /рег./ 2011).

ХАРАКТЕРНИ ВИДОВЕ ЗА МЕСТООБИТАНИЕТО

Според надморската височина като видове в състава на горите от черен бор се срещат зимният дъб (*Quercus dalechampii*), обикновеният бук (*Fagus sylvatica*), обикновеният габър (*Carpinus betulus*), по-рядко обикновената ела (*Abies alba*) и обикновеният смърч (*Picea abies*). Съставът на храстовия етаж е разнообразен като видов състав – келяв габър (*Carpinus orientalis*), обикновен повет (*Clematis vitalba*), обикновен дрян (*Cornus mas*), обикновена леска (*Corylus avellana*), обикновена смрадлика (*Cotinus coggygria*), обикновено бясно дърво (*Daphne mezereum*), синя хвойна (*Juniperus communis*), червена хвойна (*J. oxycedrus*), малини (*Rubus* spp.). Тревната покривка се формира предимно от житни видове: перест късокрак (*Brachypodium pinnatum*), горски късокрак (*B. sylvaticum*), горски веѝник (*Calamagrostis arundinacea*), бръшлян (*Hedera helix*), широколистна гъжва (*Sesleria latifolia*), алпийска гетелина (*Trifolium alpestre*), горска гергевка (*Cruciata glabra*), заешки куселец (*Oxalis acetosella*), дебриянка (*Sanicula europaea*), кучешка теменуга (*Viola canina*) и гр. (Русакoвa и Вълчев 2011).

За този тип природно местообитание е характерен и специфичен видов състав по отношение на орнитофауната. Като характерни видове могат да се посочат: малък ястреб (*Accipiter nisus*), голям ястреб (*Accipiter gentilis*), голям пѝстър кълвач (*Dendrocopos major*), черен кълвач (*Dryocopus martius*), качулат синигер (*Parus cristatus*), горска зигарка (*Sitta europaea*), имелоѝ грозд (*Turdus viscivorus*), горска бѝбрица (*Anthus trivialis*), горска улулица (*Strix aluco*), горска дърволазка (*Certhia familiaris*).

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ГОРСКОСТОПАНСКИ ПРАКТИКИ

Горите, доминирани от черен бор, включват в себе си както пионерни съобщества, така и гори намиращи се в различна фаза на заместване на черния бор с широколистни видове. Протичащите сукцесионни процеси са предпоставка черният бор да формира предимно смесени насаждения с бука, а в южните части и на по-ниски надморски височини и с дървовете – с горуна, благауна, цера, косматия дъб, които в последствие го изместват от състава на насажденията.

С цел запазване на черния бор в състава на тези гори е препоръчително прилагане на разнообразни лесоѝдъдски системи, а не само постепенна сеч, каквато е досегашната практика. В насажденията, в които все още няма формиран подлес от широколистни е подходяща групово-изборна сеч. При извеждане на сечите трябва да се създават благоприятни условия за настаняване на черния бор – достатъчно големи отворени пространства и минерализиран почвен слой.

В насажденията от черен бор, разположени на стрѝмни скални терени да не се планират и извеждат лесоѝдъдски мероприятия.

При планирането и извеждането на лесоѝдъдските мероприятия да се осигури представянето на различните фази в развитието на черборовите гори. Да се толерират различните екотипни форми на черния бор при провеждане на лесоѝдъдските мероприятия. Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – острови на старостта, дървета с хралупи и т.н.

Едроплощни природни нарушения в горите, доминирани от черен бор, най-често се причиняват от пожари и по-рядко от ветровали. Съгласно оценката от "Анализ на заплахите и оценка на риска за приоритетни горски местообитания от мрежата Натура 2000 в България",

изготвена по настоящия проект, като най-сериозен риск за горите с преобладание на черен бор на ниска надморска височина се очертава увеличената опасност от горски пожари поради продължителното засушаване и лесната запалимост на насажденията от черен бор. Затова е добре при този тип насаждения да има разработени и приложени превантивни противопожарни мерки. Друга препоръчителна мярка е събирането и поддържането на склад на семенни партиди, които биха дали възможност веднага да се реагира при необходимост от спешни възобновителни дейности.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ВЪЗСТАНОВИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

Черният бор е приспособен към условията на растеж и на конкуренция в открита среда и бързо се настанява на открити пространства. Това означава, че нарушените от природни или антропогенни фактори местообитания на вида могат сравнително бързо и лесно да се възстановят. За това спомагат и леките семена, които се разпространяват чрез вятъра.

Предвид динамиката на естествените процеси след природни нарушения в горските екосистеми от черен бор се създават чисти или смесени насаждения с преобладание на същия вид. В зависимост от конкретните климатично-почвени условия, надморска височина, изложение, видов състав на съседните насаждения и специфичните изисквания към бъдещото насаждение като допълнителни видове в залесяването може да участват бял бор, смърч, ела, бяла мура, бреза, зимен дъб, офика и горскоплодни видове. Тяхното участие не би трябвало да е по-голямо от 30% по площ. Смесените насаждения от черен бор с участие на смърч или бял бор са по-рядко срещани, основно в района на Родопите. В някои случаи с оглед запазването на черния бор е добре да се създават чисти насаждения след природно нарушение, като се използва пионерния характер на вида.

При залесителни мероприятия, репродуктивни материали за производство на фиданки или посев директно на терена се събират от одобрени и регистрирани базови източници. Произходът на репродуктивния материал трябва да е подходящ за обекта в който се извършват залесителните дейности. По настоящия проект са определени базови източници - насаждения за семеипроизводство подходящи за добив на репродуктивен материал при възстановяване на увредени площи от местообитанието. Шишарките се събират през есенно-зимния период и е препоръчително да се окачествят предварително от регионалната Семеконтролна станция. Засяването на семената се извършва през пролетта. Залесяването се извършва със семеннишни или пикирани фиданки през есента или ранна пролет, като най-честата практика е пролетно залесяване с двегодишни семеннишни фиданки. При 3-5 годишните фиданки се развива силно разклонена странична коренова система, която прониква дълбоко в почвения слой. За осигуряване на естествената мозаечност на възобновяването, залесяването се извършва на групи с фиданки. Подпомагане на естественото възобновяване се извършва и чрез посев на семена направо на терена, като благоприятния сезон е края на зимата и ранна пролет, дори и върху сняг.

Отглеждането се извършва ръчно чрез окопаване, окосяване, отесване или друг начин за борба с тревните и плевелните видове (без използване на химически методи). При нужда се провежда механично премахване на издънките на нежеланата конкурентна дървесна и храстова растителност.

Попълването се извършва след инвентаризация при установено прихващане под 80%. Инвентаризацията се извършва чрез пълно преброяване. Ако прихващането е под 25% се презалесява. За попълване се ползват само фиданки, произведени от семена от съседните насаждения. Препоръчително е попълването да се извърши през пролетта.

9180* Смесени гори върху сипеи и стръмни склонове от *Tilio-Acerion*

* *Tilio-Acerion* forests of slopes, screes and ravines

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА МЕСТООБИТАНИЕТО

Този тип гори заемат стръмни речни долини в нископланинския, предпланинския и планинския пояси в цяла Европа. В типичния случай за Европа съобществата от този тип се срещат основно на силикатни скали, а в България по-често на варовик. Горите са смесени широколистни и са разположени върху стръмни и урвисти терени. Характерни дървесни видове са планински ясен (*Fraxinus excelsior*), обикновен явор (*Acer pseudoplatanus*), дребнолистна липа (*Tilia cordata*) и едролистна липа (*Tilia platyphyllos*).

В България местообитанието е представено от сенчести и влажни смесени първични или вторични широколистни гори с разнообразен дървесен състав и задължително участие на явори (*Acer* spp.), липи (*Tilia* spp.) и ясени (*Fraxinus* spp.). Тези гори заемат най-често стръмни и отвесни скални склонове или сипеи. Тревният етаж е представен от видове, характерни за буковите гори. Те са се запазили на местата където преобладанието на бука е било невъзможно. Промените в условията на почвения субстрат или във влажността водят до преход към букови гори или към термофилни дъбови гори. Това местообитание е екологично вариабилно и е с различно участие на дървесните видове. Флористичните различия се дължат на разликите в наклона, изложението и вида на субстрата. Различават се два подтипа гори (Ташев 2011).

Подтип 1: Хигрофилни и сциофилни гори, доминирани главно от обикновен явор (*Acer pseudoplatanus*) и отнасящи се към подсъюз *Lunario-Acerenion*

Подтип 2: Ксеротермофилни гори, типични за сухи и по-топли сипеи, доминирани главно от липи (*Tilia cordata*, *T. platyphyllos*) и отнасящи се към подсъюз *Tilio-Acerenion*.

Основните параметри, които определят благоприятното природозащитно състояние на местообитанието са: Състав на първия дървесен етаж (участие >5 за който и да е от дървесните видове или при смесени дървостои на два или три от видовете, в които те присъствуват с участие 3 - клен, явор, планински ясен, планински бряст, едролистна липа, дребнолистна липа, шестил); Средно претеглена склопеност/пълнота (над 5) на първия дървесен етаж; Средно претеглена средна възраст на първия

гървесен етаж (над 60 години). Важни показатели са количеството мъртва гървесина (не по-малко от 8 % от запаса на насаждението) и Горите във фаза на старост (не по-малко от 10% от площта на местообитанието), които са от съществено значение за осигуряване на жизнена среда на редица други растителни и животински видове. Важен показател е площта на местообитанието в национален мащаб, тъй като неговото определяне на терен, картиране и проследяване на тенденциите в разпространението му е по-трудно и често пъти този тип гори отсъстват като отделен тип при изготвянето на горскостопанските планове.

Този тип гори са включени в Червена книга на България том. III Местообитания с категория "застрашено местообитание" (Бисерков и гр. /рег./ 2011).

ХАРАКТЕРНИ ВИДОВЕ ЗА МЕСТООБИТАНИЕТО

Тревият флористичен състав е разнообразен, но с най-висока срещаемост са следните видове: мечи лук (*Allium ursinum*), папрати (*Polystichum setiferum*, *Dryopteris* spp.), ленка (*Galium aparine*), зловонен здравец (*Geranium robertianum*), грагско омайниче (*Geum urbanum*), многогодишен пролез (*Mercurialis perennis*), волски език (*Phyllitis scolopendrium*), копрува (*Urtica dioica*) и гр. При отделните подтипове има вариации по отношение на растителния състав:

Подтип 1: Подсъюз *Lunario-Acerenion*, характерни видове са обикновен явор (*Acer pseudoplatanus*), хиркански явор (*Acer hyrcanum*), планински ясен (*Fraxinus excelsior*), планински бряст (*Ulmus glabra*), многогодишна лопатка (*Lunaria rediviva*), мечи лук (*Allium ursinum*), многогодишен пролез (*Mercurialis perennis*), класовиден ресник (*Actaea spicata*).

Подтип 2: Подсъюз *Tilio-Acerenion*: характерни видове са гребнолистна липа (*Tilia cordata*), егролистна липа (*T. platyphyllos*), обикновен габър (*Carpinus betulus*), обикновена леска (*Corylus avellana*), различни видове дъбове (*Quercus* spp.), горска съсънка (*Anemone nemorosa*), лисичини (*Corydalis* spp.), лечебна излюка (*Primula veris*).

За този тип природно местообитание е характерен и специфичен вид състав по отношение на орнитофауната. Като характерни видове могат да се посочат: среден пъстър кълвач (*Dendrocopos medius*), горска гърволазка (*Certhia familiaris*), зелен кълвач (*Picus viridis*), сив кълвач (*Picus canus*), горска зигарка (*Sitta europaea*), малък креслив орел (*Aquila pomarina*), градински пресмехулик (*Hippolais icterina*), късопръст ястреб (*Accipiter brevipes*), малък орел (*Hieraetus pennatus*), въртошийка (*Jynx torquilla*), черен щъркел (*Ciconia nigra*), сива мухоловка (*Muscicapa striata*).

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ГОРСКОСТОПАНСКИ ПРАКТИКИ

В този тип природно местообитание е препоръчително лесовъдските мероприятия да са насочени към запазване на естествения вид състав и поддържане на естествената им динамика. Ако не се наблюдават негативни сукцесионни процеси или значими проблеми със здравословното състояние на насажденията, не се препоръчват лесовъдски намеси. Това се обуславя и от факта, че този тип гори са разположени на стръмни и трудно достъпни терени. Намеса може да се допусне при отстраняване, когато е необходимо, на инвазивни видове, проникнали в съобществата. Ако се забелязва ясно изразена негативна тенденция в промяната на съществуващия вид състав е препоръчително прилагане на система от отгледни и възобновителни мероприятия с цел поддържане на видовия състав и хетерогенна структура. Възобновителните сечи следва да са насочени към подпомагане

на възобновяването на видовете, които определят облика на местобитанието, а когато е необходимо и в грижи за пограса.

При тези смесени гори гърветата, които отпадат по естествен път, се оставят в насаждението. Целта е да се постигнат стойности на количество мъртва гървесина, характерно за буковите гори – не по-малко от 8 % от запаса.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ВЪЗСТАНОВИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

Този тип гори са с вторичен характер и в техния състав участват и пионерни видове. Приоритет има естественото семенно възобновяване. Това означава опазване на наличния пограс и създаване на условия за неговото настаняване и развитие, (разкъсване на дебела горска постилка и др.).

При възникване на едроплощни природни нарушения (ветровали, каламитети и пожари) е препоръчително засегнатата площ да не се залесява, а да се остави на естествената сукцесия. При наличие на опасност от ерозия следва да се предприемат мерки за нейното ограничаване, вкл. и чрез залесяване. При залесяването е препоръчително да се използват видове от естествения състав, които са със затруднено възобновяване.

91E0* Алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Pandion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

* Alluvial forests with *Alnus glutinosa* and *Fraxinus excelsior* (*Alno-Pandion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА МЕСТООБИТАНИЕТО

Алувиалните гори с черна елша (*Alnus glutinosa*) и планински ясен (*Fraxinus excelsior*) са крайречни смесени гори в низините и планините, най-често с прекъснато, ивичесто разположение покрай водните течения, поради което имат характер на "галерии". Развиват се на богати алувиални почви, периодично наводнявани от сезонното издигане нивото на реките. Обикновено преобладаващ вид е черната елша (*Alnus glutinosa*). На места в състава се включват и бялата елша (*Alnus incana*), източният чинар (*Platanus orientalis*) и планинският ясен (*Fraxinus excelsior*) в различно съотношение между видовете. Участват още различни видове върби, най-често трошлива върба (*Salix fragilis*) и бяла върба (*S. alba*).

В зависимост от надморската височина и участието на преобладаващите дървесни видове се формират три различни подтипа за територията на страната.

Погмун 1: Монодоминантни гори на черна елша (*Alnus glutinosa*) с единично участие на полския ясен (*Fraxinus oxycarpa*) (съюз *Alno-Padion*). Тези гори са типичния тип галерии и се срещат основно в низините и в долните течения на реките от Черноморско-Средиземноморския басейн. Разпространението им е ограничено по долното течение на реките Батова, Камчия, Ропотамо, Тунджа и други вътрешни реки.

Погмун 2: Крайречни съобщества на черна елша (*Alnus glutinosa*) и/или бяла елша (*Alnus incana*) в горните и средните течения на реките (*Alnion incanae*). В по-високите части на планините, галериите с преобладаване на черна елша (*Alnus glutinosa*) отстъпват място на галериите с преобладаване на бяла елша (*Alnus incana*) и участие на по-голям брой видове с бореален произход. Заливанията от водните течения са редки и краткотрайни поради по-големия наклон и по-тесните крайречни долини. Срещат се фрагментарно около реките в ниския планински пояс (500-1000 m) и в средния планински елово-буков пояс (1000-1500 m).

Погмун 3: Крайречни, заливни гори или галерии, с преобладание на върби и тополи: бяла върба (*Salix alba*), бяла тополя (*Populus alba*) и черна тополя (*Populus nigra*), и по-малко участие на трошливата върба (*Salix fragilis*), които принадлежат към съюза *Salicion albae*. По брега на Дунав, в непосредствена близост до водата тези гори преминават в храсталаци на ракута (*Salix purpurea*)

и тритичинкова върба (*Salix triandra*). На много места (особено по р. Дунав) първичната им структура е силно променена от масовото участие в храстовия етаж на инвазивния американски вид аморфа (*Amorpha fruticosa*). Основно се срещат по поречието на Дунав и долното течение на неговите притоци (Димитров 2009).

Основните параметри, които определят благоприятното природозащитно състояние на местообитанието са свързани с определяне на основни лесоъдски показатели като: Състав на първия дървесен етаж (3 за видовете елши и единично участие за съпътстващите видове върби, ясени или участие над 3 за различните видовете върби, тополи, ясени, независимо от преобладаващия вид); Средно претеглена склоненост/пълнота (над 5) на първия дървесен етаж; Средно претеглена средна възраст на първия дървесен етаж (над 80 години). Важни показатели са количеството мъртва дървесина (не по-малко от 8 % от запаса на насаждението като поне 10 броя дървета на ха са стоящи) и Горите във фаза на старост (не по-малко от 10% от площта на местообитанието), които са от съществено значение за осигуряване на допълнителни местообитания и укрития за ихтиофауната.

Местообитанието е включено в Червена книга на България том.3 Местообитания (Бисерков и гр. /ред./ 2011) с категория "уязвимо местообитание".

ХАРАКТЕРНИ ВИДОВЕ ЗА МЕСТООБИТАНИЕТО

Дървесният видо състав се отличава с разнообразие според географското и орографско разположение на алувиалните гори. Доминиращите видове са черната елша (*Alnus glutinosa*), бялата елша (*Alnus incana*), полският ясен (*Fraxinus oxycarpa*), трошливата върба (*Salix fragilis*), бялата върба (*S. alba*), черната топола (*Populus nigra*) и бялата топола (*P. alba*). В тревната покривка на алувиалните гори най-често се срещат обикновен седмолуст (*Aegopodium podagraria*), редкокласна острица (*Carex remota*), горска острица (*C. sylvatica*), едра чаровница (*Circaea lutetiana*), балканска паламуга (*Cirsium appendiculatum*), различни видове хвощ (*Equisetum* spp.), брястоволустино орехче (*Filipendula ulmaria*), лепка (*Galium aparine*), слабонога (*Impatiens noli-tangere*), катушка (*Lycopus europaeus*), обикновена блатия (*Lythrum salicaria*), блатна незабравка (*Myosotis scorpioides*), пълзящо лютиче (*Ranunculus repens*), кървавочервен здрavec (*Rumex sanguineus*), горски сцирпус (*Scirpus sylvaticus*), средна звездица (*Stellaria media*), горска звездица (*S. nemorum*), коприва (*Urtica dioica*) и гр.

Поглуп 1: Преобладаващи дървесни видове са черната елша (*Alnus glutinosa*) и полският ясен (*Fraxinus oxycarpa*). В храстовия етаж се срещат кучи дрян (*Cornus sanguinea*), черен бър (*Sambucus nigra*), влакнеста къпина (*Rubus hirtus*), зърника (*Rhamnus frangula*), от лианите се срещат бръшляна (*Hedera helix*), гърбач (*Periploca graeca*). Най-често срещаните тревисти видове са редкокласна острица (*Carex remota*), горска острица (*C. sylvatica*), лечебно зарасличе (*Symphytum officinale*), лечебна разваленка (*Parietaria officinalis*), ежова главица (*Sparganium ramosum*), блатен ирис (*Iris pseudacorus*), голям хвощ (*Equisetum maximum*), блатно кокиче (*Leucocjum aestivum*).

Погмун 2: Преобладаващи дървесни видове са бялата елша (*Alnus incana*), черната елша (*Alnus glutinosa*), планински ясен (*Fraxinus excelsior*), с участието на трошлива върба (*Salix fragilis*), бяла върба (*S. alba*). Тревистите видове са: рогчокласна острица (*Carex remota*), горска острица (*C. sylvatica*), различни видове хвощове (*Equisetum* spp.), брястоволистна орехче (*Filipendula ulmaria*), горска пищялка (*Angelica sylvestris*), горски здравец (*Geranium sylvaticum*), ручейно омайниче (*Geum rivale*), камушка (*Lycopus europaeus*), кръвавочервен лапав (*Rumex sanguineus*), горска звездица (*Stellaria nemorum*), заешки киселец (*Oxalis acetosella*).

Погмун 3: При този тип преобладаващи са различните видове върби и тополи бяла върба (*Salix alba*), трошлива върба (*S. fragilis*), тритичинкова върба (*S. triandra*), ракума (*S. purpurea*), черна тополя (*Populus nigra*), бяла тополя (*P. alba*), бял бряст (*Ulmus laevis*), полски бряст (*U. minor*), летен дъб (*Quercus robur*), бяла черница (*Morus alba*), аморфа (*Amorpha fruticosa*), обикновен повет (*Clematis vitalba*), хмел (*Humulus lupulus*), гива лоза (*Vitis sylvestris*), кучешко грозде (*Solanum dulcamara*), полска къпина (*Rubus caesius* var. *aquaticus*), бяла злолетица (*Erigeron annuus*), камушка (*Lycopus europaeus*), обикновена блатия (*Lythrum salicaria*), лечебна ружа (*Althaea officinalis*), лъскаволистна млечка (*Euphorbia lucida*), блатен ранилист (*Stachys palustris*), лечебно зарасличе (*Symphytum officinale*), богливоплоден сладник (*Glycyrrhiza echinata*), полска паламида (*Cirsium arvense*), блатен ирис (*Iris pseudacorus*), обикновена тръстика (*Phragmites australis*), широколистна папур (*Typha latifolia*), блатно кокиче (*Leucocorydon aestivum*).

За този тип природно местообитание е характерен и специфичен вид състав по отношение на фауната. Като характерни видове могат да се посочат: ирисови пеперуги (*Apatura* spp.), морски орел (*Haliaeetus albicilla*), сив клъвач (*Picus canus*), черна каня (*Milvus migrans*), сокол орко (*Falco subbuteo*), малко белогушо коптиварче (*Sylvia curruca*), малък маслинов присмехулик (*Hippolais pallida*), сива мухоловка (*Muscicapa striata*), торбогнезд синигер (*Remiz pendulinus*), гива свиня (*Sus scropha*).

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ГОРСКОСТОПАНСКИ ПРАКТИКИ

Алувиалните гори се отличават с много голямо биоразнообразие, играят много важна защитна и противоерозионна роля, като не трябва да се пренебрегва и естетическата им стойност, особено в низинните райони. За запазване на площните параметри на местообитанието на национално ниво е препоръчително да се въведат ограничения за редуциране на териториите на този тип местообитания с цел инфраструктурни и други проекти, увеличаване на земеделските земи и т.н.

През последните десетилетия тези гори са обект на негативно антропогенно влияние, свързано с изискванията за почистване на речните корита. На много места (в низинните райони и урбанизираните територии) тези изисквания се изпълняват не с оглед осигуряване на нормален воден отток на реките, а с явно комерсиална цел. Това на практика води до унищожаване на тези изключително важни за речните екосистеми гори. При необходимост от прилагане на мероприятието “почистване на речните корита” следва да се дефинират конкретни параметри на намесата. Допустимо е да се премахват само дървета в рамките на речното легло, които при екстремни нива на водите има реална опасност да създадат условия за загръстване и пречат на речния отток.

За да бъдат запазени се препоръчва в тези гори да се спре всякаква дейност с изключение на санитарни сечи за отстраняване на част от сухите дървета. При провеждането на това мероприятие задължително следва да се осигури и запазването на ключови елементи на биоразнообразието – мъртва дървесина, дървета с храпуци и т.н.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ВЪЗСТАНОВИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

Тези местообитания са засегнати по-често от антропогенни нарушения отколкото от природни. При предприемане на възстановителни дейности е препоръчително количеството на мъртва дървесина, оставена след природното нарушение, да е не по малко от 20% от запаса на предходното насаждение.

В зависимост от конкретния подтип гора залесителния материал най-често включва черна елша (*Alnus glutinosa*), бяла елша (*Alnus incana*), планински ясен (*Fraxinus excelsior*), полски ясен (*Fraxinus oxycarpa*), трошлива върба (*Salix fragilis*), бяла върба (*S. alba*), тритичинкова върба (*S. triandra*), ракута (*S. purpurea*), черна топола (*Populus nigra*), бяла топола (*P. alba*), бял бряст (*Ulmus laevis*), полски бряст (*U. minor*), летен дъб (*Quercus robur*), дръжкоцветен дъб (*Q. pedunculiflora*).

За видовете, при които биологичните особености позволяват семенно размножаване и традиционно за залесяване се използват семеннишни фиданки, семена се събират от одобрени и регистрирани базови източници с подходящ произход за конкретното местообитание. За повечето от дървесните видове формиращи местообитанието /с изключение на дъбовете/ е препоръчително да се поддържат партиди семена на склад за обезпечаване възобновителните дейности при възникнали формажорни обстоятелства. За видове като върби и тополи, производството на фиданки от резници е за предпочитане пред семенното. Фиданките се залесяват пролетта или есента. Препоръчва се садене на едногодишни фиданки от черна елша, бяла елша, полски ясен и бряст. Допуска се залесяване с летен дъб от жълди добити от запазени стари дървета. В зависимост от състоянието на насаждението и терена залесяването може да се извършва в редове, групово-мозаично или единично.

Участието на видовете и съотношението между тях при редовото и мозаичното засаждане трябва да отговаря на стойностите за благоприятно природозащитно състояние, по отношение е на състава, който е участие 3 за видовете елши и единично участие за съпътстващите видове върби, ясени или участие над 3 за различните видове върби тополи, ясени, независимо от преобладаващия вид.

Отглеждането се извършва ръчно чрез окопаване, окосяване, отесване или друг начин за борба с тревната и плевелните видове (без използване на химически методи) или чрез механично премахване на издънките на нежеланите конкурентни дървесни и храстови видове.

Попълването се извършва след инвентаризация при установено прихващане под 80%. Инвентаризацията се извършва чрез пълно преброяване. Ако прихващането е под 25% се презалесява. За попълване се препоръчва ползването на фиданки, произведени от семена от съседните насаждения. Препоръчително е попълването да се извърши през пролетта.

9560 * Ендемични гори от *Juniperus* spp.

* Endemic forests with *Juniperus* spp.

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА МЕСТООБИТАНИЕТО

Природното местообитание в България включва гори от дървовидна хвойна (*Juniperus excelsa*). Това са гори са с много неравномерна пространствена структура и се срещат на места с подчертано влияние на средиземноморския климат. Съобществата представляват „псевдомаквиси“ – склерофилни вечнозелени и листопадни храсталаци и ниски дървета с много открити места и с богата тревна покривка. Разпространени са основно при надморска височина между 100 и 300-400 m. Заемат територии със сравнително голям наклон - средно 20–40°. Почвите са плитки и силно ерозирани и на много места се вижда основната скала. Проективното покритие на дървесния и храстовия етаж в тези съобщества е около 30–50%. Дървовидната хвойна най-често е съдоминант, като участието и варира от 2 до 4–5 индивида на десет дървета. Тревният етаж е много добре развит и се отличава с много голямо разнообразие. Има много богат видо състав, включващ редица средиземноморски и ендемични видове. Преобладават топлолюбиви ксерофити предимно с южен и източен произход разпространени по сухи каменисти места (Цонев и Димитров 2011).

Основните параметри, които определят благоприятното природозащитно състояние на местообитанието са свързани с определяне на основни лесовъдски показатели като: Състав на първия дървесен етаж (участие над 3 за дървовидната хвойна); Средно претеглена склопеност/пълнота (над 4) на първия дървесен етаж; Средно претеглена средна възраст на първия дървесен етаж (над 80 години). Важни показатели са количеството мъртва дървесина и Горите във фаза на старост (не по-малко от 10% от площта на местообитанието).

Този тип природно местообитание е включено и в Червена книга на Р. България том. 3, с категория „критично застрашено“ (Бисеров и др. /рег./ 2011).

ХАРАКТЕРНИ ВИДОВЕ ЗА МЕСТООБИТАНИЕТО

Характеризиращите дървесни и храстови видове се отличават с голямо разнообразие. Освен дървовидна хвойна (*Juniperus excelsa*), в състава на насажденията участват още: космат гъб (*Quercus pubescens*), келяв габър (*Carpinus orietalis*), мъждрян (*Fraxinus ornus*), круша (*Pyrus pyraister*), кукуч (*Pistacia terebinthus*), беге-моволистна круша (*Pyrus amygdaliformis*), южна копривка (*Celtis*

australis), грона (*Phyllyrea latifolia*), гърбовиден плюскач (*Colutea arborescens*), бял озирис (*Osyris alba*), жасмин (*Jasminum fruticans*) храстова зайчина (*Coronilla emerus*).

Тревната покривка е изключително богата и разнородна по своя състав. Срещат се видове като жълт равнец (*Achillea clypeolata*), мирисинитска млечка (*Euphorbia myrsinites*), скална млечка (*Euphorbia barbelieri*), атинска машерка (*Thymus atticus*), разперена овсига (*Bromus squarrosus*), гув овес (*Bromus ramosus*), бодливолистна зайча сянка (*Asparagus acutifolius*), пурпурна гетелина (*Trifolium purpureum*), бяло подъбиче (*Teucrium polium*), стъпаловидно прозорче (*Potentilla pedata*), райхенбахова перуника (*Iris reichenbachii*), усойничево омразниче (*Onosma echinoides*), полски пелин (*Artemisia campestris*), трицветна глушина (*Vicia melanops*), шлемоплодна еспарзета (*Onobrychis caput-gali*), клипеола (*Clypeola jonthlaspi*), различни видове карамфили (*Dianthus* spp.), голоосилесто коило (*Stipa capillata*), племеничест клейстогенес (*Cleistogenes serotina*), късоосилест ахнатерум (*Achnatherum bromioides*), плестящ тънкокрак (*Koeleria nitidula*), кантабрийска поветица (*Convolvulus cantabrica*), спрунерово сграбиче (*Astragalus spruneri*), еспарзетово клинавче (*Astragalus onobrychis*), горска зимянка (*Ferula sylvatica*), гребно гинче (*Sanguisorba minor*), проста луличка (*Linaria simplex*), гръцка тимомейка (*Phleum graecum*), крив псилюрус (*Psilurus incurvus*), гвуредна трахиния (*Trachynia distachya*), планинска тимомейка (*Phleum montanum*), четинест сеноклас (*Cynosurus echinatus*), паничкоцветна камбанка (*Campanula scutellata*), грудков цефалоринхус (*Cephalorrhynchus tuberosus*).

Животинският свят е много специфичен и е свързан с характерните условия на природното местообитание. От земноводните и влечугите се срещат леопаргов смук (*Elaphe situla*), котешка змия (*Tellesscopus falax*), шипобедрена костенурка (*Testudo graeca*), от птиците могат да се наблюдават голям маслинов присмехулик (*Hippolais olivetorum*), червеногушо коптиварче (*Sylvia cantillans*), орфеево коптиварче (*S. hortensis*), среща се и скална мишка (*Sylvaemus mystacinus*).

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ГОРСКОСТОПАНСКИ ПРАКТИКИ

Ендемичните гори на гърбовидната смрика у нас почти изцяло са включени в защитени територии и в тях не се планира лесовъдска намеса. За съобществата, които са извън защитени територии, се допуска намеса в посока толериране на гърбовидната смрика и подпомагане нейното възобновяване и разпространение чрез отстраняване, ако е необходимо на инвазивни и агресивни видове.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ВЪЗСТАНОВИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

Тези гори са силно уязвими от пожари и антропогенна намеса. След пожар територията не се почиства от мъртвата гървесина, освен ако това не създава непреодолими трудности за възстановителните дейности.

Характерът на тези насаждения предполага мозаечно разположение на индивидите на гърбовидната смрика с участие на редица други средиземноморски видове. Смриката се характеризира с много бавен растеж и най-често има храстовиден хабитус. Семената се отличават с много ниска кълняемост и поради тази причина видът не се отглежда масово за горскостопански цели.

Възстановяването става с фиданки произведени в разсадникови условия. Семената се събират от околните индивиди. Не се допуска ползване на залесителен материал произведен за декоративни цели. Залесяването се извършва с две или тригодишни фиданки през есента или ранна пролет. По-добри резултати се получават с използването на фиданки със закрита коренова система. Залесяването се извършва в единични или групово-мозаечни схеми.

9110* Евро-сибирски степни гори с *Quercus* spp.

* Euro-Siberian steppic woods with *Quercus* spp.

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА МЕСТООБИТАНИЕТО

От евро-сибирските степни гори в България се срещат евро-сибирските гори на цер (*Quercus cerris*), а на Добруджанското плато от гръжкоцветния гъб (*Quercus pedunculiflora*). Разпространени са върху льосовите възвишения на северните части на Дунавската равнина и Лудогорието, от 100 до около 400 m н.в. На юг, в границите на Предбалкана се увеличава участието на благуна (*Quercus frainetto*) и горите преминават в благунови гори. Церовете гори заемат билната, заравнена част на тези хълмове или склоновете предимно с южно, югозападно и югоизточно изложение. Обикновено по източните и северните склонове те се смесват със съобществата на сребролистна липа (*Tilia tomentosa*), а в Лудогорието – и на обикновен габър (*Carpinus betulus*) и планински ясен (*Fraxinus excelsior*). На най-ерозирани места, тези гори преминават в гори и храсталаци на келяв габър (*Carpinus orientalis*).

Церовите гори са предимно издънкови, но се срещат и смесени със семенни индивиди. Голяма част от тях имат едновъзрастова и хомогенна структура. Повечето са на възраст между 40 и 60 години и с височина на дървесния етаж между 10 и 15-20 m. В храстовия етаж доминира глогът (*Crataegus monogyna*), а при осветляването на гората, често вследствие на антропогенната дейност (неправилно провеждани лесовъдски мероприятия и паша), на много места (напр. в Средна Дунавска равнина) той се замества от смрадликата (*Cotinus coggygria*). В тревния етаж участват предимно видове, широко разпространени в гъбовите гори в България, но са примесени и с някои лесостепни елементи, характерни за светли гори и храсталаци.

Лесостепните церови гори са били подложени на дългогодишно и силно антропогенно влияние – сечи, паша на домашни животни, опожаряване. Често (особено в Дунавската равнина и по-ограничено в Лудогорието) те имат трудно възобновяване, а увеличаването на участието на видове като смрадликата и житните треви, правят това възобновяване практически невъзможно. На много места тези гори са заменени от производни дървесни, храстови и тревни ценози – напр. на келявия габър (*Carpinus orientalis*), мъждряна (*Fraxinus ornus*), садината (*Chrysopogon gryllus*), белизмата (*Dichanthium ischaemum*) (Цонев и Хинков 2011).

Основните параметри, които определят благоприятното приро-

гозащитно състояние на местообитанието са свързани с определяне на основни лесовъдски показателни като: Състав на първия дървесен етаж (участие над 6 за цера); Средно претеглена склоненост/пълнота (над 5) на първия дървесен етаж; Средно претеглена средна възраст на първия дървесен етаж (над 70 години). Важни показатели са количеството мъртва дървесина (не по-малко от 8 % от запаса на насаждението като поне 10 броя дървета на ха са стоящи) и Горите във фаза на старост (не по-малко от 10% от площта на местообитанието), които са от съществено значение за осигуряване на следващото поколение гора.

Този тип гори са включени в Червена книга на България том. III Местообитания с категория "застрашено местообитание" (Бисерков и гр. /рег./ 2011).

ХАРАКТЕРНИ ВИДОВЕ ЗА МЕСТООБИТАНИЕТО

В дървесния етаж, освен церът (*Quercus cerris*), участват сравнително често още косматият гъб (*Q. pubescens*), блазунът (*Q. frainetto*), Вергилиевият гъб (*Q. virgiliana*), зимният гъб (*Q. dalechampii*), гръжкоцветният гъб (*Q. pedunculiflora*), скорошата (*Sorbus domestica*), крушата (*Pyrus communis*), полският бряст (*Ulmus minor*), полският клен (*Acer campestre*). На места могат да формират втори дървесен етаж, включващ мекиш (*Acer tataricum*), келяв габър (*Carpinus orientalis*), мъжгрян (*Fraxinus ornus*), но по-често те участват в храстовия етаж. В Лугогорието, на по-влажни места се развиват и вигове като сребролистна липа (*Tilia tomentosa*), обикновен габър (*Carpinus betulus*), брекина (*Sorbus torminalis*). В храстовия етаж доминира глогът (*Crataegus monogyna*), а при изреждането на гората, често в следствие на антропогенната дейност (неправилно провеждани санитарни сечи и паша), на много места (напр. в Средна Дунавска равнина) той се замества от смрадликата (*Cotinus coggygria*). Други храстови вигове, които сравнително често участват са: кучият грян (*Cornus sanguinea*), обикновеният грян (*C. mas*), трънката (*Prunus spinosa*), брадавическият чашкогрян (*Euonymus verrucosus*), обикновеният чашкогрян (*E. europaeus*), черната калина (*Viburnum lantana*), шипката (*Rosa gallica*), косматият зановец (*Chamaecytisus hirsutus*), слабителната зърника (*Rhamnus catharticus*). В тревния етаж участват предимно виговите виолетово птиче просо (*Buglossoides purpureocaerulea*), михелова острица (*Carex michelii*), градско омайниче (*Geum urbanum*), черно секурче (*Latyrus niger*), свиларка (*Lychnis coronaria*), мека медуница (*Pulmonaria mollis*), жълт минзухар (*Crocus flavus*), устрел (*Vincetoxicum hirundinaria*).

Като характерни животински вигове могат да се посочат: горската жаба (*Rana dalmatina*), горският гущер (*Darevskia praticola*), смок мишкар (*Zamenis longissimus*), обикновен мишелов (*Buteo buteo*), малък пъстър кълвач (*Dendrocopus minor*), горска зигарка (*Sitta europaea*), обикновена чинка (*Fringilla coelebs*), гива котка (*Felis sylvestris*), сърна (*Capreolus capreolus*).

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ГОРСКОСТОПАНСКИ ПРАКТИКИ

Този тип природно местообитание е едно от най-застрашените в страната. Главни негативни фактори са прилаганите едроплощните голи сечи в миналото и краткосрочно-постепенните сечи. Това е свързано с прекомерното ползване на дървесина предимно за отопление и липсата на контрол при сечите в частните гори. Основен проблем е продължаващото поддържане на издънкови насаждения в резултат от извеждането на осветителни и окончателни фази на краткосрочно-постепенна сеч без появило се семенно възобновяване от гъбове. През последните години тези процеси говедоха до деградация на големи горски масиви, особено в Лугогорието. Други негативни дейности (в миналото) са замяната с горски култури от нетипични за района вигове (черен и бял бор, бяла акация), пашата на домашни животни

(главно на кози), пожарите, изреждането и промяната на климата, което води до масовото навлизане на рудерални видове, трудното възобновяване поради естествени и различни антропогенни причини и някои гъбни заболявания по летораслите и рак (Роснев и др. 2006).

Прилаганите досега традиционни лесоъдски системи осигуряват ускорено възпроизводство чрез голи и двуфазни краткосрочно-постепенни сечи, върху големи площи в зависимост от здравословното състояние и наличния възобновителен потенциал. Утвърдена е практика за подпомагане на възобновяването, включително залесяване под склопа. С цел подобряването на благоприятното природозащитно състояние на степните гори, лесоъдските мероприятия трябва да са насочени към запазване на основните характеристики на насажденията и тяхната естествената динамика. Следва да се преустанови прилагането на голи сечи и преминаване към възобновяване на малки площи и прилагане на лесоъдски системи осигуряващи удължаване на възобновителния период и усложняване структурата на гървостите. Приоритет има естественото семенно възобновяване. Естественото възобновяване протича успешно в котли, които имитират естествени нарушения. Добре е същите да се залагат предварително в места с появил се вече подраст от гъбове.

При провеждане на мероприятията да се толерират корените гървесни видове – главно гъбовете и техните естествени спътници – гива череша, липи, ясени, скоруша, брекиня, полски бряст, клен, мекиш, и др.

Поне 10% от територията на местообитанието трябва да бъдат отделени за осигуряване на гори, които са във фаза на старост, като стремежа е да се увеличава участието на гъбовете и техните спътници до 60 %.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ВЪЗСТАНОВИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

Основната възстановителна мярка е превръщането на издънковите насаждения в семенни. Залесяване се допуска само с местни видове, за подпомагане възстановяване на гъстота на млади насаждения, след по-сериозни площни нарушения (ветровали, пожари) или за намаляване на фрагментацията на местообитанието. При поява на съхнене или пожари, засегнатите площи да се залесяват предимно с цер и неговите естествени спътници - гива череша, липи, ясени, скоруша, брекиня, шестил, явор, горскоплодни видове и др. За възобновяване на увредените площи от местообитанието се прилага както залесяване с едногодишни семенниши фиданки така и посев на жълд, директно на терена след направа на подходяща почвоподготовка. Репродуктивен материал се добива от одобрени и регистрирани базови източници в същия район на произход.

За осигуряване на мозаечност на възобновяването се предпочита залесяването да се извършва в различни по големина групи с фиданки или семена, а не като непрекъсната равномерна конфигурация. В отделни случаи може да се прилагат и единични смеси на гъб със съпътстващи видове гържкоцветен гъб (*Q. pedunculiflora*), зимен гъб (*Q. petraea*), полски клен (*Acer campestre*), мекиш (*A. tataricum*), скоруша (*Sorbus domestica*), смрадлика (*Cotinus coggygria*), като се вземе предвид вероятността за конкуренция. Запазват се групите от естествените за местообитанието храстови пионерни видове – шипка (*Rosa canina*), круша (*Pyrus communis*), трънка (*Prunus spinosa*), полски бряст (*Ulmus minor*).

91H0 * Панонски гори с *Quercus pubescens*

* Pannonian woods with *Quercus pubescens*

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА МЕСТООБИТАНИЕТО

Към това природно местообитание принадлежат гъбовите гори с преобладаващо участие на косматия гъб (*Quercus pubescens*). Тези гори заемат основно каменисти терени с разнообразна скална основа – варовици и силикати. Те са част от смесените гъбови гори, като обикновено заемат най-сухите и топли места по склонове предимно с южно или западно изложение в райони с умерено-континентален климат. Горите от космат гъб се срещат в комплекси с другите ксеротермни гъбови гори – на цер (*Quercus cerris*) и благун (*Q. frainetto*), както и с ценозите на келявия габър (*Carpinus orientalis*). В сравнение с първите два вида, косматият гъб е по-непретенциозен и заема по-неподходящите за тях места, гори понякога се проявява като техен деградационен стадий на развитие. Заради континенталните условия, бедните почви и антропогенното влияние, горите са предимно фрагментарни и имат на места храсталачен облик. Произходът на насажденията е издънков в резултат на водени голи сечи и издънково възобновяване. Разположението им в близост до населените места е причина за намаляване на площите им в резултат на паша и изкореняване.

Видовият състав на съобществата на косматия гъб е твърде динамичен и разнообразен. Сред тях гори има много открити терени - поляни, камениви площи, и те често формират комплекси с ксеротермните пасища и храсталащи, като от тези места в горите на космат гъб проникват много ксеротермни тревни видове.

Консервационното значение на тези гори е свързано с влошеното им в резултат на човешката дейност състояние.

Разпространени са в основно в Северна България - Предбалкана, части от Дунавската равнина, Североизточна България, предпланините и низките планини на Западна България. В Южна България горите от космат гъб принадлежат към природното местообитание 91AA Източни гори на *Quercus pubescens*.

Основните параметри, които определят благоприятното природозащитно състояние на местообитанието са свързани с определяне на основни лесовъдски показателители като: Състав на първия гървесен етаж (участие над 5 за косматия гъб); Средно претеглена склопеност/пълнота (над 5) на първия гървесен етаж; Средно претеглена средна възраст на първия гървесен етаж (над 60 години). Важни показатели са количеството мъртва гървесина (не по-малко от 8 % от запаса на насаждението като поне 10 броя гървета на ха са стоящи) и Горите във фаза на старост (не

по-малко от 10% от площта на местообитанието), които са от съществено значение за осигуряване на жизнена среда на богатото видово разнообразие в тези гори.

Този тип гори са включени в Червена книга на България том. III Местообитания с категория "застрашено местообитание" (Бисерков и др. /ред./ 2011).

ХАРАКТЕРНИ ВИДОВЕ ЗА МЕСТООБИТАНИЕТО

В тези гори косматият гъб доминира или съдоминира и формира първият гървесен етаж. Освен косматия гъб (*Quercus pubescens*), в първия етаж обикновено се срещат полски клен (*Acer campestre*), мъждрян (*Fraxinus ornus*), цер (*Quercus cerris*), благун (*Q. frainetto*), виргулиев гъб (*Q. virgiliana*). На места с плътка варовикова основа, масово се среща и келяв габър (*Carpinus orientalis*), който може да образува и втори гървесен подетаж. В храстовия етаж има множество видове като обикновен грън (*Cornus mas*), смраглика (*Cotinus coggygia*), обикновен глог (*Crataegus monogyna*), птиче грозде (*Ligustrum vulgare*), грака (*Paliurus spina-christi*), трънка (*Prunus spinosa*), слабителна зърника (*Rhamnus cathartica*), шунка (*Rosa gallica*), люляк (*Syringa vulgaris*), полски бряст (*Ulmus minor*). В тревния етаж се срещат предимно видове, характерни за ксеротермните гъбови гори. Такива са: лечебна зайча сянка (*Asparagus officinalis*), тънколистна зайча сянка (*A. tenuifolius*), горски късокрак (*Brachypodium sylvaticum*), виолетово птиче просо (*Buglossoides purpureo-caerulea*), ежова главица (*Dactylis glomerata*), разнолистна власатка (*Festuca heterophylla*), кукуряк (*Helleborus odoratus*), праволистна салата (*Lactuca quercina*), черно секирче (*Lathyrus niger*), маймунски салеи (*Orchis simia*), гребноцветно прозорче (*Potentilla micrantha*), мека медуница (*Pulmonaria mollis*), испански кокеш (*Scorzonera hispanica*), щитоцветна вратуза (*Tanacetum corymbosum*), гъбоволистно подгъбиче (*Teucrium chamaedrys*), алпийска дотелна (*Trifolium alpestre*). Поради отворения характер и доброто осветление, във флористичния състав на горите от космат гъб участват много видове, които се срещат по поляните и ливадите, както и в редините на горите. Такива са: балкански стражник (*Acanthus balcanicus*), дива ружа (*Althaea cannabina*), сагуна (*Chrysopogon gryllus*), росен (*Dictamnus albus*), кръглоглав челядник (*Echinops sphaerocephalus*), многоцветна млечка (*Euphorbia polychroma*), козя власатка (*Festuca rupicola*), обикновено орехче (*Filipendula vulgaris*), кървавочервен здравец (*Geranium sanguineum*), лечебна излика (*Primula veris*).

В горите от космат гъб животинският свят също е многообразен. Като характерни видове могат да се посочат: гъбов зефир (*Zephyrus quercus*), голям сечко (*Cerambyx cerdo*), горски гушер (*Lacerta praticola*) среден пъстър кълвач (*Dendrocopus medius*), червоглава сврачка (*Lanius senator*), жълта овесарка (*Emberiza citrinella*), горски сънливец (*Dryomys nitedula*).

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ГОРСКОСТОПАНСКИ ПРАКТИКИ

Тези гори имат висока екологична стойност, защото са главно защитни гори, разположени върху сухи месторастения и съответно с висока степен на пожароопасност. Фрагментираният им характер, ниската им продуктивност и лошата сортиментна структура ги прави непривлекателни от стопанска гледна точка. Ето защо и целта на лесоъдската дейност в тези гори трябва да бъде насочена към запазване и подобряване на високата им консервационна стойност и биологичното им разнообразие. Стопанската дейност трябва да бъде ограничена до минимум. Изхождайки от спецификата на местообитанията и биологията на вида приоритет трябва да имат сечите с дълъг възобновителен период. Най-подходяща за видове с комбинирана репродуктивна стратегия е групово-постепенната и неравномерно постепенната сеч. Те ще спомогнат за формиране на неравномерна пространствена структура, която ще осигури по-голямо разнообразие от местообитанията и ще спомогнат за запазването на гендрологичното разнообразие. Приоритет при стопанисване на местооби-

танието има естественото семенно възобновяване. Естественото възобновяване следва да протича в котли или прозорци, които имитират естествени нарушения. Отгледните мероприятия в стопанисваните млади насаждения трябва да се извършват навреме за да се подобри тяхната устойчивост. Да не се извършват голи сечи в тези гори и да се ограничава максимално пашата на домашни животни в тях.

Да се осигури запазването на ключови елементи на биоразнообразието – мъртва дървесина, острови на старостта, дървета с хралупи и т.н.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ВЪЗСТАНОВИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

Паралелно с антропогенното натоварване, екстремалните екологични условия са се създали репродуктивни механизми, които позволяват на тези гори да се развиват в такива условия. Ксерофитните дървоове зависят от издръжливостта на засушаване и способността на надземните части да се възстановяват отново. Конкуренцията от други видове при сухи условия обикновено е минимална, като големите засушавания са причина за периодични опожарявания. Добре развитата коренова системата, характерно репродуктивно приспособление за дървоовете популации развиващи се при тези условия, осигурява едновременно оцеляване при сухи условия и пожари. Видът се възобновява семенно и издънково (чрез пълни и коренови издънки) и притежава добра регенеративна способност за възстановяване на надземните части на стъблото при повреда. Косматият дърб, развиващ се на сухи местообитания се размножава и с коренови издънки. Подобен начин на размножаване е свързан със сухия климат и е алтернатива на семенното възобновяване.

При възникване на едроплошни природни нарушения (ветровали, каламитети и пожари) е препоръчително част от засегнатата площ да не се залесява, а да се остави на естествената сукцесия. Това ще допринесе за повишаване на структурното и видовото разнообразие на територията.

Препоръчва се залесяването на засегнатите площи да е предимно с космат дърб, благун, цер и техните спътници. Обикновено в горскостопанската практика се използват едногодишни семенници фиданки. Посевният материал се събира от одобрени и регистрирани семеноразводствени насаждения /базови източници/ от същия район на произход. При изпълнение на възобновителните дейности по проекта в това местообитание опитно бе извършен посев на жълд от космат дърб и цер направо на терена при направена почвоподготовка – площадки. Посевът е направен през пролетния сезон и резултатите са насърчителни. За в бъдеще този метод може да намери по широко приложение. Ограничен брой фиданки бяха произведени в контейнери със закрыта коренова система, метод който също препоръчваме за местообитанието, тъй като почвените и климатични условия са доста неблагоприятни често пъти граничещи с нелесопригодност.

За осигуряване на мозаечност на възобновяването се предпочита залесяването да се извършва в различни по големина групи групи с фиданки или семена, а не като непрекъсната равномерна конфигурация. В отделни случаи може да се прилага и единични смеси на дърб със съпътстващи видове виргилиев дърб (*Q. virgiliana*), благун (*Q. frainetto*), цер (*Q. cerris*), маклен (*Acer monspessulanum*) и горскоплодни видове, като се вземе предвид вероятността за конкуренция.

Големината и разположението на групите се съобразява с особеностите на терена и целите пред насаждението.

Основен фактор, създаващ пречки за естественото възобновяване е пашата. Започването на възобновителните процеси е свързано с контролирането на пашата. При наличие на естествено семенно възобновяване в насаждения с пълнота 0.3-0.4 се препоръчва изграждане на предпазни съоръжения – огради с цел опазване на младите екземпляри.

91G0 *Панонски гори с *Quercus petraea* и *Carpinus betulus*

* Pannonic woods with *Quercus petraea* and *Carpinus betulus*

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА МЕСТООБИТАНИЕТО

Мезофилни и ксеромезофилни гори с преобладаване на обикновен габър (*Carpinus betulus*) и/или обикновен горун (*Quercus dalechampii*). Тези гори имат характер на интразонална растителност в пояса на ксеротермните гъбови гори.

Формирането на интразонални типове растителност е свързано със специфични особености на средата – микроклиматични, едафични, хидрологични, създаващи условия за развитие на растителност, различна от съответния зонален тип. Поради своята силна фрагментация и разположението му в зоната на ксеротермните гъбови гори, местообитанието носи особеностите както на ксеротермните гъбови гори, така и на чисто мезофилните гъбови гори.

Срещат се на сенчести, влажни места в падини, долове и в долната част на склонове. Често формират ивици с широчина 30-50 m около реките, суходолията и каньоните. Сегашното състояние на гървесната растителност е резултат на смяна на корения гъбов гървостой с обикновения габър и сребролистната липа и другите ксерофитни видове, характерни като спътници на гъбовете. Отличават се с добри растежни показатели, както на горун така и на габъра. В състава на равнинните мезофилни гъбови и габъррови гори участват както типични мезофилни видове от съюза *Carpinion*, така и по-ксерофитни южноевропейски, субсредиземноморски и понто-панонски елементи от околните гъбови гори от съюза *Quercion confertae*. Като субедификатори и поединично в етажа на гървешата участват полски клен (*Acer campestre*), келяв габър (*Carpinus orientalis*), полски ясен (*Fraxinus oxycarpa*), цер (*Quercus cerris*), блазун (*Q. frainetto*), летен гъб (*Q. robur*), брекина (*Sorbus torminalis*), гребнолистна липа (*Tilia cordata*), полски бряст (*Ulmus minor*).

Срещат се в Северна България - Предбалкана, южните части на Дунавската равнина и в Лудогорието.

Основните параметри, които определят благоприятното природозащитно състояние на местообитанието са свързани с определяне на основни лесоъдски показатели като: Състав на първия гървесен етаж (участие по-голямо от 6 за габър и зимен гъб или смесени гървостой на двата вида); Средно претеглена склопеност/пълнота (над 5) на първия гървесен етаж; Средно претеглена средна възраст на първия гървесен етаж (над 70 години). Важни показатели са количеството мъртва гървесина (не

по-малко от 8 % от запаса на насаждението като поне 10 броя дървета на ha са стоящи) и Горите във фаза на старост (не по-малко от 10% от площта на местообитанието), които са от съществено значение за осигуряване на биоразнообразието в този тип гори.

Този тип природно местообитание е включено и в Червена книга на България том. 3, с категория "потенциално застрашено" (Бисерков и гр. /ред./ 2011).

ХАРАКТЕРНИ ВИДОВЕ ЗА МЕСТООБИТАНИЕТО

В зависимост от условията в някои панонски гори на обикновен габър (*Carpinus betulus*) и горун (*Quercus daledampii*) се формира и втори етаж от обикновен габър (*Carpinus betulus*), дребнолистна липа (*Tilia cordata*), сребролистна липа (*T. tomentosa*) и с участие на обикновен глог (*Crataegus monogyna*), брадавичест чешкогорян (*Euonymus verrucosus*), черна калина (*Viburnum lantana*) и гр.

Тревният етаж има мозаична структура и сравнително ниско проективно покритие. Най-често се срещат виолетовото птиче просо (*Buglossoides purpureoerulea*), сборна главица (*Dactylis glomerata*), луковична горва (*Dentaria bulbifera*), бадемолостна млечка (*Euphorbia amygdaloides*), разнолистна власатка (*Festuca heterophylla*), ароматно еньовче (*Galium odoratum*), урбаличе (*Glechoma hirsuta*), горско черноглавче (*Knautia drymeja*), многогодишен пролез (*Mercurialis perennis*), зругесто зарасличе (*Symphytum tuberosum*), дребно динче (*Vinca minor*) и гр. През пролетта се развиват ефемероидите - елвезиево кокиче (*Galanthus elwesii*), лисичини (*Corydalis* spp.), жълтурче (*Ficaria verna* (= *Ranunculus ficaria*)), обикновена кокошчица (*Isopyrum thalictroides*), жълта съсънка (*Anemone ranunculoides*) и гр.

За този тип природно местообитание е характерен и специфичен видов състав по отношение на фауната. Като характерни видове могат да се посочат: козогой (*Caprimulgus europaeus*), среден пъстър кълвач (*Dendroscopus medius*), жълта овесарка (*Emberiza citrinella*), гува котка (*Felis sylvestris*) и различни видове прилепи

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ГОРСКОСТОПАНСКИ ПРАКТИКИ

Прилаганите лесоъдски системи в панонските гори следва да са съобразени със специфичните особености на местообитанието. Добрите условия на месторастене, обусловени от алувиално-делувиалния характер на почвите и влажностния им режим са предпоставка за добър растеж както на горуна, така и на обикновения габър. Поради малката площ и фрагментарния характер на горите управлението им следва да се извършва по насаждения в зависимост от конкретните лесоъдски признаци и някои специфични показатели, конкретни за местообитанието.

Фрагментираната структура, малката площ и водоохранно защитната функция на тези гори не позволяват интензивна стопанска дейност. Водените мероприятия следва да са насочени към запазване на консервационната им стойност

Поради особения характер на тези насаждения, представляващи ивици или неголеми петна около водните течения следва да се водят дългосрочно-постепенни сечи. Предвид възможността от смяна на дървовете с обикновен габър е необходимо е да се контролира състава на насаждението с отгледните и възобновителните сечи. При необходимост около постоянните водни течения да се формира буферна зона с ширина не по-малко от 15 m, в която не се извеждат сечи или те са с интензивност не по-голяма от 5% от запаса. Да не се допускат голи сечи, дори в издънковите гори. Целесъобразно е лесоъдските мероприятия да се насочат към отгледни дървета с оглед на тяхното запазване.

Там където насажденията са стопанисвани издънково е желателно да се удължи турнуса. Приоритетът при стопанисването на издънковите гърбови гори да бъде тяхното превръщане в семенни.

Важно е осигуряване на различни местообитания и запазването на ключови елементи на биоразнообразието – острови на старостта, гървета с хралупи, зони на спокойствие и т.н.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ВЪЗСТАНОВИТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ

Местоположението на панонските гори от обикновен габър и горун е основно в долната част на склоновете по поречията на водните течения. Те не са изложени на прякото движение на ветровете и това им осигурява естествена защита от ветровали. Когато тези гори са засегнати от природни нарушения препоръчително е да не се избързва със залесяване, а да се изчака период от три години, като се проследят естествените сукцесионни процеси. Често се появяват достъчно на брой индивиди, които могат да осигурят естественото възобновяване, като в резултат на това се повишава структурното и видово разнообразие.

Приоритет има естественото семенно възобновяване. Естественото възобновяване следва да протича в котли или прозорци, които имитират естествени нарушения. В част от стопанисваните площи в зряла възраст се налага поддържане на по-висока склопеност с оглед задържане на възобновяването и по този начин получаване на структурна диференциация.

Тези природни местообитания са със смесен състав, като благоприятния природозащитен статус изисква участието на двата вида (по единично или общо) да е над 5 десети. Поради лесното издънково и семенно възобновяване на габъра, възобновяването на вида не се подпомага по изкуствен начин. Препоръчително е възобновяването на зимния гъб да се подпомогне със семена или фиданки. Препоръчва се внасянето и на други гървесни видове, които са естествени спътници на гъба — гива череша, липи, ясени, скоруша, брекиня, шестил, явор, горскоплодни видове и гр. Посадъчният материал е със семенен произход. За залесяване и производство на фиданки се използват жълди от зимен гъб и посевни материали от изброените спътници, събрани от одобрени и регистрирани семепроизводствени насаждения /базови източници/ от съответния район на произход.

За осигуряване на мозаечност на възобновяването се предпочита залесяването да се извършва в различни по големина групи групи с фиданки или семена, а не като непрекъсната равномерна конфигурация. В отделни случаи може да се прилага и единични смеси на гъб със съпътстващи видове, като се вземе предвид вероятността за конкуренция.

В териториите в които се предвижда и последваща стопанска дейност, големината на групите може да се съобрази със създаването на условия за развитие на отделните гървета на бъдещето.

Отглеждането се извършва ръчно чрез окопаване, окосяване, отесване или друг начин за борба с тревната и плевелната растителност (без използване на химически методи) или чрез механично премахване на издънките на нежеланата конкурентна гървесна и храстова растителност.

Попълването се извършва след инвентаризация при установено прихващане под 80%. Инвентаризацията се извършва чрез пълно преброяване. Ако прихващането е под 25% се презалесява. За попълване се ползват само фиданки, произведени от семена от съседните насаждения. Препоръчително е попълването да се извърши през пролетта.

МОНИТОРИНГ НА МЕСТООБИТАНИЯТА

Сегемте приоритетни горски местообитания са обект на мониторинг от Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие. За всяко едно от тях има разработена схема за мониторинг, която включва основни критерии. За всеки от критериите са посочени параметри типични за всяко от местообитанията, които отговарят на изискванията за природозащитно състояние. Основните критерии са:

1. **Ареал:** Отчита се присъствието/отсъствието на природното местообитание във възприетата за ЕС система от квадрати 10x10 км в мрежата ETRS 89 в проекция ETRS LAEA 52 10.
2. **Площ на разпространение:** Отчита се онази част от ареала на природното местообитание, в която то реално е разпространено. За целите на мониторинга трябва да се отчитат измененията в площта в 6 годишен период от време. Отчита се в квадратни километри.
3. **Структура и функции, Вкл типични видове:** Оценката на структурата и функциите се извършва в опитни площи, избрани за провеждане на мониторинга на местообитанието, през всеки 6 години.

Оценят се следните параметри:

- 3.1. Склопеност на дървесния етаж
- 3.2. Състав на дървесния етаж по кръгова площ
- 3.3. Етап на развитие на гората (преценява се на база наличието на определен брой дървета достигнали определен диаметър)
- 3.4. Наличие на мъртва дървесина
- 3.5. Гори във фаза на старост (ГФС).
- 3.6. Приземна покривка (преценява се на база пълно описание на тревната покривката и експертна преценка за типичност).
4. **Влияния и заплахи:** Оценява се относителното значение на посочените влияния и заплахи се степенува в една от следните категории: Н – голямо значение; М – средно значение; Л – слабо значение. Въздействието се оценя за периода на мониторинга (6 години).

Освен посочения мониторинг, горите в България са обект на широкомащабния мониторинг съгласно Националната система за мониторинг на околната среда и по специално „Мониторинг на състоянието на горските екосистеми“.

И двата типа мониторинг са специализирани и данните се събират, анализират и докладват от Изпълнителната агенция по околна среда със съдействието на експерти от научните институти и университетите.

Подробна информация за проведените мониторингови дейности и получените резултати се съхранява в Изпълнителната агенция по околна среда.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Прилагането на препоръчаните дейности свързани с горскостопанските практики и възстановяването на горските природни местообитания, в голяма степен би допринесло до подобряване на тяхното природозащитно състояние по отношение на различните негови параметри. Изпълняваните дейности в рамките на проект „Съхраняване на генетичния фонд и възстановяване на приоритетни горски местообитания в НАТУРА 2000 зони” имат за цел да акцентират върху възстановяването на местообитанията. Създадената база за производство на фиданки от приоритетни за горските местообитания дървесни видове е от изключителна важност за производството на качествен, проверен и резистентен посадъчен материал. С тези фиданки могат да се възстановяват не само приоритетни горски местообитания на Натура 2000 зоните, но и в други горски територии, които са били засегнати от природни нарушения или неадекватна човешка намеса довела до тяхното унищожаване. Извършените последващи залесявания с проверен репродуктивен материал, събран от подходящи базови източници, както и правилното изпълнение на предвидените в технологичните планове дейности дава добра предпоставка в дългосрочен аспект за възстановяване на горските местообитания, така че те да изпълняват своите екологични функции. Залесяването и последващо отглеждане на новосъздадените гори е най-важната стъпка за постигане на положителен резултат при прилагането на мерките и изпълнението на целите по възстановяване.

Литература:

- Анон. 2003. Сборник доклади от Национално съвещание „Природосъобразно и устойчиво стопанисване на лонгозните гори” – НУГ, 2003 г.
- Анон. 2011. Режими за устойчиво управление на горите в Натура 2000. Изпълнителна агенция по горите.
- Белев, Т. (ред.), Димитров, М., Хубенов, З., Бешков, С., Златков, Б., Стефанов, Т., Цанков, Н., Шурулинков, П., Петров, Б., Лазаров, С., Дончева, Н., Димова, Д. 2007. Ръководство за планиране на дейности в земи и гори от горския фонд в НАТУРА 2000 Защитени зони. София, РГО 2004: 70 с.
- Бисерков, В., Гусев, Ч., Попов, В., Хибаум, Г., Русакова, В., Пандурски, И., Узунев, Й., Димитров, М., Цонев, Р., Цонева, С. (ред.) 2011. Червена книга на Република България, Том 3. Природни местообитания. ИБЕИ – БАН & МОСВ, София.
- Бончев, И. 1991. Растителността на България. Карта в М 1:600000 с обяснителен текст. Университетско издателство “Климент Охридски”. София, 183 с.
- Димова Д., Лазаров С. 2011. Методическо ръководство за възстановяване на приоритетни горски местообитания, засегнати от природни нарушения, в зони на НАТУРА 2000. Инициативна група Витоша: 31 с.
- Зингстра, Х., Ковачев, А., Китнаес, К., Цонев, Р., Димова, Д., Цветков, П. (ред.) 2009 Ръководство за оценка на благоприятно природозащитно състояние за типове природни местообитания и видове по НАТУРА 2000 в България. Българска фондация Биоразнообразие, София: <http://www.natura2000.biodiversity.bg/documents.htm>
- Кавръкова, В., Димова, Д., Димитров, М., Цонев, Р., Белев, Т. (ред.) 2005. Ръководство за определяне на местообитанията от европейска значимост в България. София, ГЕОСОФТ: 128 с.
- Кавръкова, В., Димова, Д., Димитров, М., Цонев, Р., Белев, Т., Раковска, К. (ред.) 2009. Ръководство за определяне на местообитанията от европейска значимост в България. Второ преработено и допълнено издание. София, Световен фонд за дивата природа, Дунавско-Карпатска програма и федерация “ЗЕЛЕНИ БАЛКАНИ”: 131 с.
- Лазаров С., Димова Д., Лазарова С. 2012. Инвентаризация и управление на мъртвата гървесина в горски екосистеми. ГЕОСОФТ: 27 с.
- Лазаров С., Димова Д., Лазарова С., Попова Д. 2013. Изграждане на капацитет за устойчиво управление на горите в зоните от Натура 2000. Зелени Балкани: 60 с.
- Пенев, Н., Гарелков, Д., Маринов, М., Наумов, З. 1969. Типове гора в България. София, БАН: 354 с.
- Станев, С. 1974. Тисова бърчина и Изгорялото гюне – два резервата с гърбовидна хвойна. - В: Български резервати и природни забележителности, т. III, София: 24x36
- Цанов, Ц. 1992. Заливните гори по Дунавското поречие на България. БАН, София.
- Horvat, I., Glavac, V., Ellenberg, H. 1974. Vegetation Sudosteuparas. G. Fischer Verlag, Stuttgart: 768 p.
- Roussakova, V., Tzonev, R. 2003. Syntaxonomy of the oak forests in the Pleven district (Danube plane in Bulgaria). - Fitosociologia 40(1): 23-31.
- Tzonev, R. Dimitrov, D. 2005. Syntaxonomy of the “pseudomaquis” of Greek Juniper (*Juniperus excelsa* Bieb.) and the occurrence of Mediterranean vegetation in Southwestern Bulgaria. - Botanika Chronika 18 (1): 269-281

<http://forestgenefund.eu>

Издава се в рамките на проект „Съхраняване на генетичния фонд и възстановяване на приоритетни горски хабитати в НАТУРА 2000 зони“ (Life10/NAT/BG/000146). Проектът е съвместна инициатива на Горска семеконтролна станция – София, Сдружение „Инициативна група Витоша“ и Изпълнителна агенция по горите към МЗХ, реализирана с финансовата подкрепа на програма LIFE+ 2010 на Европейската комисия в периода 01.09.2011 – 30.06.2015 г.

Проектът е насочен към подобряване на природозащитния статус на защитени горски местообитания и опазване генетичния фонд на приоритетни видове и местообитания от мрежата НАТУРА 2000, като специфичните му цели включват:

- Опазване и възстановяване на увредени горски местообитания с европейска значимост (част от мрежата НАТУРА 2000 в България);
- Съхраняване на генетичния фонд на редки и защитени видове с европейска значимост;
- Повишаване на обществената информираност относно мрежата НАТУРА 2000 и нуждата от адаптиране на стопанисването на горите към промените в климата;
- Осигуряване и обмен на информация относно устойчиви методи за възстановяване, управление и опазване на горските екосистеми.

Проектът е изпълнен с подкрепата на „Югозападно тържовно предприятие“ ДП и ТП „Държавно горско стопанство София“.

